

Vi bekymrer os for meget

På trods af, at verden faktisk er blevet et tryggere sted at leve, bliver vi stadig mere præget af bekymringer. Vi bekymrer os uden proportionssans, når f.eks. SARS fører til global angst, siger centerchef Finn Kjær Jensen, Det Europæiske Institut for Risikoledeelse.

Af Aase Gullestrup

Finn Kjær Jensen er centerchef i Det Europæiske Institut for Risikoledeelse (European Institute for Risk Management (EIRM)). Oprindeligt blev instituttet oprettet med henblik på at indsamle og formidle viden om risikostyring i de danske amter og kommuner, men i dag er det en selvstændig virksomhed, der i lige så høj grad henvender sig til det private erhvervs-liv.

Selv er han uddannet antropolog og har været ude i feltarbejde på klinede lergulve rundt omkring i

bl.a. Sydamerika. Men antropologi er jo et fag, der i bund og grund handler om mennesket, så han oplever ikke springet til de bonede gulve som nogen modsætning. Og gennem mange år har hans virke handlet om risikoopfat-telser, og hvordan man håndterer risici.

'Dagens risiko'

"Der er klare undersøgelser, som viser, at brugen af begrebet risiko er eksploderet. Jeg har ikke tal fra Danmark, men formoder, at forholdene ligner England. USA holder vi udenfor som et ekstremt tilfælde. Og det bekræftes,

hvis man ser på, hvad aviserne skriver om. Hver gang, vi slår op, har vi 'dagens risiko', og ofte handler den om fødevarer," siger Finn Kjær Jensen.

Screening for forskellige sygdomme er et eksempel på, hvordan vi fra samfun-

man på denne måde kan opfange mange sygdomme, som man så kan sætte ind over for. På den anden side tror jeg, at disse tilbud om screeninger er med til at fremprovokere angst i samfundet. Hvis man hver dag får serveret diverse

bekymrende. Hvis vi ikke på en eller anden måde tror på fremskridtet og tror på, at det nytter noget at tage risici, bliver vi jo grebet af sådan en 'hulepanik', hvor vi får lyst til at forsøke os, og det fører sjældent til noget godt."

Ingen udvikling uden risici

Finn Kjær Jensen gør opmærksom på, at 'risiko' og 'mulighed' er 'tvillingesøstre'.

"Vi ville ikke have haft nogen udvikling, hverken teknologisk eller menneskeligt, hvis vi som mennesker ikke havde været villige til at tage risici.

HVER GANG, VI SLÅR OP I AVISEN, HAR VI 'DAGENS RISIKO'

dets side forsøger os med risikostyring.

"Der kan siges både for og imod screeninger. På den ene side kan man fra klinisk side indvende, at

risici i medierne, er det medvirkende til en selvforståelse af sårbarhed i de vestlige samfund, og det er denne selvforståelse, der i virkeligheden er det mest

som med 11. september har fået en særlig accent.

"Jeg tror bestemt, at når vi i dag ser verden som fyldt med risici, har det også at gøre med, at vejen til offentlig opmærksomhed går gennem at være offer. Det er ikke noget, der fremmer udviklingslysten, men det er jo en klar åbner af penge kasser at kunne påkalde sig at være offer. Det udløser et andet begreb, nemlig ansvarlighed. Vi skal tage hensyn til dem, der virkelig er ofre, men sige, at resten altså også har et ansvar selv. Men det kræver jo politisk mod og risikovillighed at lave nogle klare definitioner."

En af kilderne til mange bekymringer er ifølge Finn Kjær Jensen den pseudovidenskab og alskens humbug, der finder vej til avis-siderne.

"Det ville være velgørende, hvis man i forbindelse med videnskabelige undersøgelser ville vedkende sig at ens resultater ofte kun er midlertidige, og ikke den endelige sandhed. Problemet er, at det er utrolig meget nemmere at få politisk og mediemæssig opmærksomhed, hvis man postulerer, at man har universalløsninger. Men folk bliver forvirret og siger: Den ene dag må vi for eksempel ikke spise det ene for nogle eksperter, som så bliver modsagt af andre den næste dag. Det fører til, at folk vender sig mod alternative løsninger og er mere lydhøre over for, hvad jordstråler og stjernetegn fortæller."

Børn skal lære risikostyring

Finn Kjær Jensens mobiltelefon ringer: "Hvem er kontaktperson i dag, hvis hans søn, Emanuel, kommer til skade i børnehaven?" Sagen bliver afgjort, og han vender tilbage til vores samtale:

"Her har vi et eksempel på den lille risikostyring i dagligdage. I øvrigt er netop børneområdet et andet felt omgærdet med megen bekymring. Jeg tror, det hænger sammen med,

at børnene næsten er blevet guddommeliggjort gennem de seneste 10-15 år. Men vi gør dem tit en bjørnetjeneste med vores bekymring. Hvad er en legeplads uden et hul i hegnet? Vi husker det jo, fra vi selv var børn: Der bør indgå et vist (afmålt) element af risici, hvis de skal være sjove for børnene.

"Noget andet er, hvad der sker, når vi i den grad omklammer børnene med

er farligt, og hvad er ikke farligt, og lærer at håndtere det både fysisk, mentalt og sprogligt."

Som et eksempel nævner Finn Kjær Jensen, at stadig flere forældre vælger at køre børnene i skole, fordi trafikken nu er blevet så voldsom, at man mener, det er for farligt for børnene at cykle.

"Dermed bidrager man så til, at der er endnu flere biler på skolevejen. Det er, hvad der ofte sker, når

Feberramte i forsøg på kontrol

Opringningen på mobiltelefonen er også stikordet til

DET ER IKKE BLEVET FARLIGERE AT LEVE - TVÆRTIMOD!

en snak om kontrol - og hvorfor kontrol kan være så vanskelig i dag.

"Vi er feberramte i vores forsøg på at få kontrol over tingene - og indrømmet, det er da også blevet mere komplekst. Tidligere var vi i et vist omfang underlagt et mere linært årsag-virkningsforhold. Ved at se på en given virkning kunne man finde tilbage til årsagen. I dag ved man, at meget er resultater af mere komplicerede samspil, og at det derfor er meget svært at finde den egentlige årsag."

"Nu har man f.eks. fundet ud af, at man ikke må

tale i mobiltelefon, samtidig med at man tanker op på en tankstation. Det kan i meget ekstreme tilfælde forårsage eksplosion. Vi har styr på den ene risikofaktor: Benzinen i et lukket system i bilen. Og i dag er det kun virkelig 'hardcore-bekymrede' folk, der diskuterer kræft- og risikoen ved mobiltelefoner. Men ud fra risikoområder, vi har kontrol over, opstår der i et samspil en ny risikosituation, som ingen havde tænkt på."

"På den måde får vi flere steder i vores daglige liv, hvor der lige står: Pas på! Og så er det, at vi bliver ompændt af denne selvforståelse, at det er farligt at leve. Men det er jo ikke blevet farligere - tværtimod! Gennemsnitsalderen har i lang tid været stigende. Vi lever sundere og får færre sygdomme. Det er et paradoks, at vi samtidig med større sikkerhed får flere bekymringer!"

SARS

- symbol på global angst

"SARS er det første symbol i det 21. århundrede på denne omsiggribende, ja globale angst. Reaktionen er jo helt ude af proportioner. En hård lungebetændelses-epidemi i USA kan meget vel koste 10

gange så mange dødsfald, som SARS indtil dato har kostet. Folk går med masker, der nok har en vigtig symbolsk betydning, men nærmest ingen smittemæssig. Det er, ligesom da man i middelalderen gik med amuletter for ikke at blive ramt af pesten."

"Samtidig accepterer vi, at der er en risiko ved at køre i bil, som vi gerne vil betale. Der er et vist antal trafikdræbte - og et stigende antal ved en højere hastighed. Men det er jo ikke os, men naboen, det går ud over. Ligesom med andre kendte risikofaktorer: F.eks. at man risikerer

Udvikling er forbundet med, at vi tør tage risici - vi må blot til stadighed blive bedre til at kalkulere dem. Engelske forskere udmålte for nylig, hvad der (ikke) ville være sket, hvis vi for 500 år siden havde iværksat de forsigtighedsprincipper, der er fremherskende i dag: Columbus havde aldrig opdaget Amerika. Penicillinet var aldrig blevet opfundet. Bilen var aldrig blevet konstrueret osv."

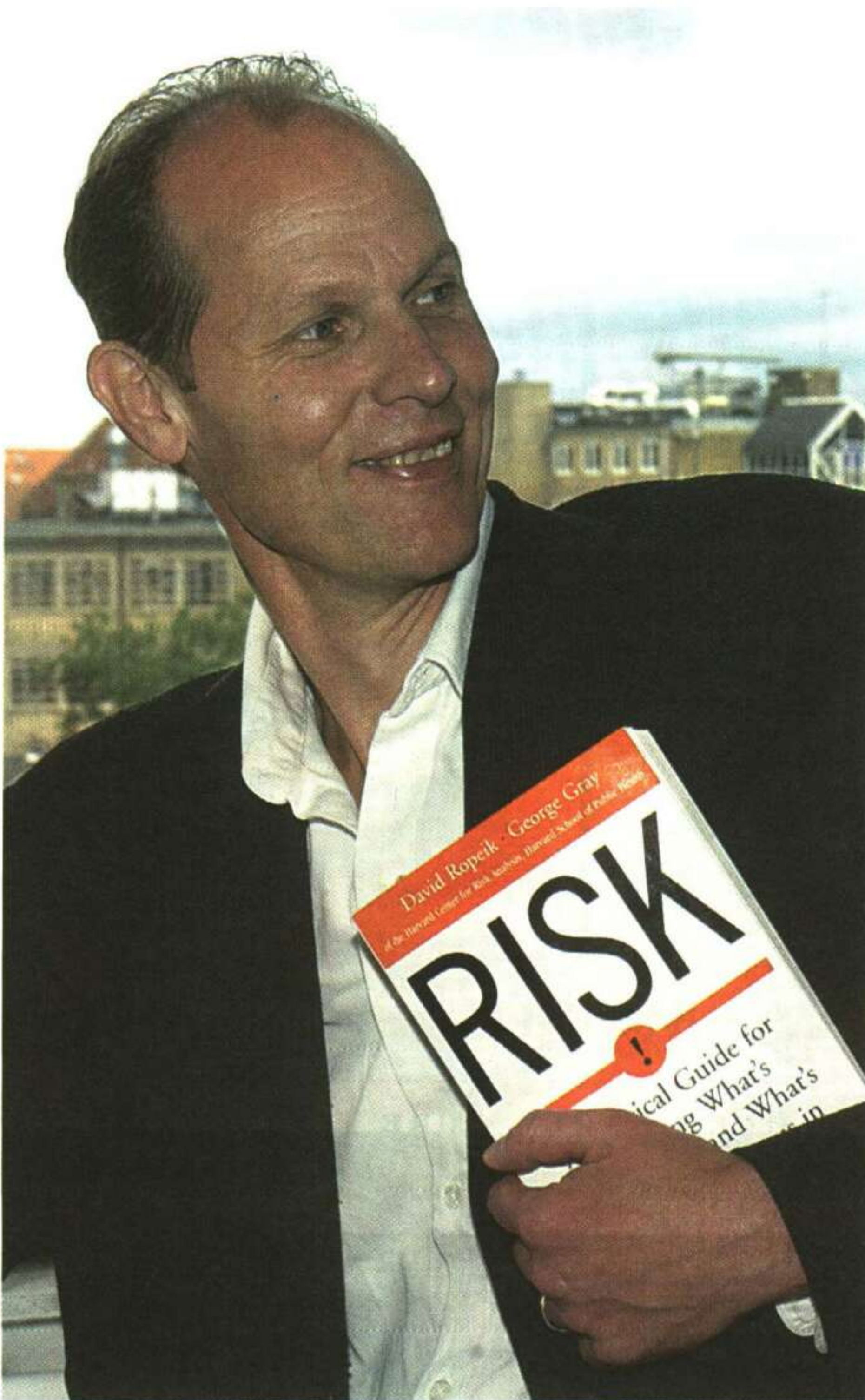
Han mener, vi bliver stadig mere defensive i vores tænkning, og at der er tale om en større bekymringstrend, der har været kulturelt undervejs i årevis, og

BØRNEOMRÅDET ER OMGÆRDET MED MEGEN BEKYMRING

end på landevejen. I bilen føler vi, at vi har kontrol - hvilket jo er en indbildning uden lige. Men det er vigtigt, at samtidig med, at vi forsøger på videnskabeligt grundlag at informere folk om risici, også respekterer deres følelser i forhold til fare. Vil man forstå folks adfærd og opfattelser af risici, er det vigtigt at være klar over, at der også er værdier på spil."

"Måske har vi en slags 'risiko-termostat' inde i os, som gør, at vi ind i mellem skal ud og afsøge grænserne. Unge mennesker går rundt og kigger på det her gråtonede liv i det danske velfærdssamfund og føler måske, de skal ud og prøve bungy jump, tracking og sådan noget for at mærke, at de lever. Og det kan jo være fint nok, når bare de ikke bruger bilen til at komme ud i ekstremerne!"

"Vi må finde 'de rigtige' risici at bekymre os om og tage os af. Også af økonomiske grunde. Kunsten i risikostyring - eller risikoledeelse, som jeg foretrækker at kalde det - må være at tage befolkningens bekymringer alvorligt uden at sætte udviklingen i stå. At kombinere sikkerhed og frihed. Derfor kan man sige, at risikoledeelse handler om at gøre brug af den dristighed!"

"Der er klare undersøgelser, der viser, at brugen af begrebet risiko er eksploderet," siger centerchef Finn Kjær Jensen, Det Europæiske Institut for Risikoledeelse.

MÅSKE HAR VI EN SLAGS 'RISIKO-TERMOSTAT' INDE I OS

bekymring og indpakning og passen på. Det betyder jo, at de bliver dårligere til at håndtere de risici, de møder senere. Det er vigtigt, at de tidligt bliver udsat for risici i passende doser, så de får opøvet deres dømmekraft: Hvad

man overlader risikostyringen til den enkelte - og er jo egentlig grotesk. Samtidig risikerer vi, at børnene, når de er blevet voksne, ikke har lært at færdes i trafikken.